

Стиль життя як чинник соціально-психологічної адаптації військовослужбовців

Студентка:

Кріпак О. М.

Науковий керівник:

Томчук М.І.,

докт. психолог. наук, проф. кафедри психології, професор

Об'єкт дослідження - стиль життя як чинник соціально-психологічної адаптації особистості.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення стилю життя як чинника соціально-психологічної адаптації військовослужбовців.

Мета дослідження – теоретико-експериментальний аналіз стилю життя військовослужбовців як чинника їх соціально-психологічної адаптації та шляхи його покращення.

Гіпотези дослідження полягають у припущеннях, що: стиль життя військовослужбовців ЗСУ зумовлений розвитком окремих складових механізму психологічного захисту (стилю життя) та показників, які характеризують окремі прояви і характеристики останнього; покращення даного феномену можливе завдяки включенню у розвивальну програму вправ стосовно розвитку навичок самоаналізу та гнучкості мислення, комунікативних навичок співпраці у військовослужбовців ЗСУ, які переміщаються на рівнозначні посади, соціально-психологічної адаптації.

Основними завданнями дослідження, є:

- 1) Провести теоретичний аналіз стилю життя і соціальної адаптації військовослужбовців та запропонувати модель розвитку стилю життя військовослужбовців з метою їх успішної соціально-психологічної адаптації.
 - 2) Розкрити психодіагностичний інструментарій емпіричного дослідження, виокремити показники становлення стилю життя військовослужбовців ЗСУ та здійснити аналіз результатів їх емпіричного дослідження.
 - 3) Розробити і апробувати психологічну розвивальну програму покращення стилю життя та соціально-психологічної адаптації військовослужбовців ЗСУ.
 - 4) Сформулювати рекомендації щодо оптимізації стилю життя військовослужбовців ЗСУ для покращення їхньої соціально-психологічної адаптації.
-

Методи та методики дослідження.

Робота виконана із застосуванням сформованого методологічного забезпечення. Використано метод систематизації, який дав змогу узагальнити позиції авторів стосовно досліджуваних теоретичних та методологічних питань. Також застосовується метод співставлення, який дав змогу порівняти сформованість певних соціально-психологічних характеристик у респондентів. Для цілей емпіричного дослідження сформованості показників стилю життя військовослужбовців застосовуються п'ять наукових методик (дод. Б, В, Г, Д, Е), які охарактеризовані в підрозділі 2.1.

Теоретична значущість даного дослідження полягає у розвитку універсального підходу до встановлення ознак та категоризації оцінюваних понять, положення якого забезпечують розширення наукових розвідок в даній сфері.

Досліджено сутнісні ознаки понять стилю життя (ознака соціальної усталеності практик (поведінки), психологічна ознака індивідуалізації, культурологічна ознака, індивідуалізована та компенсаторна ознаки, комунікаційна ознака) і соціальної адаптації (інтеграційно-середовищна ознака, індивідуалізація реалізації процесу, функціональна ознака), що дало можливість визначити, що зазначені феномени знаходяться в певній залежності один від одного. Доведено, стиль життя визначає соціальну адаптацію, є її своєрідною формулою розвитку. Розроблено визначення трактувань даних понять, які враховують більшість виокремлених сутнісних ознак.

Визначено основні стилі типів життя військовослужбовців ЗСУ, які формуються з огляду на характер соціально-психологічної адаптації особистості. Наведено: систематизацію класичних типологій стилю життя, націлених на встановлення проблемних моделей поведінки особистості, класифікацію типів стилів життя залежно від типології цінностей, класифікацію типів стилів життя особистості залежно від проблематики здійснення вибору особистості, який здійснюється у повсякденній життєдіяльності, виділено маніпулятивний стиль життя, лідерський стиль життя військовослужбовців ЗСУ.

Сформульовано основні складові формування стилю життя військовослужбовців з метою їх соціально-психологічної адаптації, зокрема, факторну складову та компонент подій. Доведено, що стосовно впливу подій на стиль життя військовослужбовців можна констатувати, що вони пов'язані як із особистою, так і з сферою середовища.

**Результати опитування
респондентів за
Опитувальником Методика
«Індекс життєвого стилю»**

№ п/п	Показник	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
1	Реактивні утворення	0	0	0
2	Інтелектуалізація	28	60	12
3	Заміщення	4	36	0
4	Проекція	0	0	0
5	Компенсація	6	48	46
6	Регресія	0	40	0
7	Витіснення	0	0	0
8	Заперечення	0	0	0

**Результати опитування
респондентів за Методикою
діагностики соціально-
психологічної адаптації К.
Роджерса та Р. Даймонда**

№ п/п	Показник	Рівень прояву показників, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
1	Адаптація	0	40	60
2	Прийняття інших	0	40	60
3	Самосприйняття	0	40	60
4	Емоційна комфортність	0	40	60
5	Прагнення до домінування	0	60	40
6	Інтернальність	0	40	60

**Результати опитування
респондентів за Методикою
багатофакторного дослідження
особистості (особливості
характеру, схильності, інтереси)
(за Р. Кеттелом)**

№ п/п	Показник	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
1	Комунікативний блок	0	40	60
1.1	Замкненість (низький рівень), Товариськість (високий рівень)	0	40	60
1.2	Боязкість (низький рівень), Сміливість (високий рівень)	0	40	60
1.3	Стриманість (низький рівень), Експресивність (високий рівень)	0	40	60
1.4	Підпорядкованість (низький рівень), Домінантність (високий рівень)	0	40	60
1.5	Конформізм (низький рівень), Нонконформізм (високий рівень)	0	40	60
1.6	Низька нормативність поведінки (низький рівень), Висока нормативність поведінки (високий рівень)	0	40	60
1.7	Прямолінійність (низький рівень), Дипломатичність (високий рівень)	0	40	60
2	Інтелектуальний блок	0	40	60
2.1	Консерватизм (низький рівень), Радикалізм (високий рівень)	0	40	60
2.2	Підпорядкованість (низький рівень), Домінантність (високий рівень)	0	40	60
2.3	Практичність (низький рівень), Мрійливість (високий рівень)	0	40	60
3	Емоційний блок (середньоарифметичне значення показників: емоційної нестабільності та стабільності, жорсткості та чутливості, розслабленості та незворушливості, низького та високого самоконтролю, довірливості та підозрливості)	0	40	60
4	Самооцінка	0	60	40

**Результати опитування респондентів за
Методикою вивчення мотиваційного
профілю особистості (Ш. Річі та П.
Мартін)**

№ п/п	Показник / шкали	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
1	1 шкала	0	60	40
2	2 шкала	0	60	40
3	3 шкала	0	40	60
4	4 шкала	0	60	40
5	5 шкала	0	40	60
6	6 шкала	0	60	40
7	7 шкала	0	60	40
8	8 шкала	0	60	40
9	9 шкала	0	60	40
10	10 шкала	0	60	40
11	11 шкала	0	60	40
12	12 шкала	0	60	40

**Результати опитування респондентів за
Тестом міжособистісних відносин (Т. Лірі)**

№ п/п	Показник	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
1	Альтруїстичний	100		
2	Доброзичливий	100		
3	Залежний	100		
4	Підпорядковується	100		
5	Підозрілий	60	40	
6	Агресивний	60	40	
7	Егоїстичний	60		40
8	Авторитарний	60		40

Психологічна розвивальна програма розвитку стилю життя військовослужбовців ЗСУ

Мета даної програми – покращення стилю життя військовослужбовців ЗСУ для удосконалення їхньої соціально-психологічної адаптації. Програма включає використання оптимізаційних рекомендацій:

- розвиток навичок самоаналізу та гнучкості мислення, методичне забезпечення за яким у вигляді тренінгу подано в рамках першого етапу програми;
- розвиток комунікативних навичок співпраці у військовослужбовців ЗСУ, які переміщуються на рівнозначні посади, тренінгові заходи за яким обґрунтовані в межах другого етапу програми;
- розвиток соціально-психологічної адаптації військовослужбовців ЗСУ, тренінгові вправи за яким подано в розрізі третього етапу програми.

Порівняльні результати дослідження матеріалів опитування респондентів експериментальної групи за першою методикою до та після експерименту

№ п/п	Показник	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
	Контрольна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Інтелектуалізація	0	60	12
2	Компенсація	0	48	46
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Інтелектуалізація	28	0	0
2	Заміщення	4	36	0
3	Компенсація	6	0	0
4	Регресія	0	40	0
	Експериментальна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Інтелектуалізація	0	0	72
2	Компенсація	0	0	72
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Інтелектуалізація	0	28	0
2	Заміщення	0	0	0
3	Компенсація	0	28	0
4	Регресія	0	0	0

**Порівняльні результати дослідження
матеріалів опитування респондентів
експериментальної та контрольної
групи за другою методикою**

№ п/п	Показник	Рівень прояву показників, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
	Контрольна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Адаптація	0	0	60
2	Прийняття інших	0	0	60
3	Самосприйняття	0	0	60
4	Емоційна комфортність	0	0	60
5	Прагнення до домінування	0	60	0
6	Інтернальність	0	0	60
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Адаптація	0	40	0
2	Прийняття інших	0	40	0
3	Самосприйняття	0	40	0
4	Емоційна комфортність	0	40	0
5	Прагнення до домінування	0	0	40
6	Інтернальність	0	40	0
	Експериментальна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Адаптація	0	0	60
2	Прийняття інших	0	0	60
3	Самосприйняття	0	0	60
4	Емоційна комфортність	0	0	60
5	Прагнення до домінування	0	60	0
6	Інтернальність	0	0	60
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Адаптація	0	8	32
2	Прийняття інших	0	8	32
3	Самосприйняття	0	8	32
4	Емоційна комфортність	0	8	32
5	Прагнення до домінування	0	40	40
6	Інтернальність	0	8	32

Порівняльні результати дослідження матеріалів опитування респондентів експериментальної та контрольної групи за третьою методикою

№ п/п	Показник	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
	Контрольна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Комунікативний блок	0	0	60
2	Інтелектуальний блок	0	0	60
3	Емоційний блок	0	0	60
4	Самооцінка	0	60	0
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Комунікативний блок	0	40	0
2	Інтелектуальний блок	0	40	0
3	Емоційний блок	0	40	0
4	Самооцінка	0	0	40
	Експериментальна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Комунікативний блок	0	0	60
2	Інтелектуальний блок	0	0	60
3	Емоційний блок	0	0	60
4	Самооцінка	0	60	0
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Комунікативний блок	0	8	32
2	Інтелектуальний блок	0	8	32
3	Емоційний блок	0	8	32
4	Самооцінка	0	32	8

Порівняльні результати дослідження матеріалів опитування респондентів експериментальної та контрольної групи за четвертою методикою

1	Показник / шкали	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
2	3	4	5	
	Контрольна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	1 шкала	0	60	0
2	2 шкала	0	60	0
3	3 шкала	0	0	60
4	4 шкала	0	60	0
5	5 шкала	0	0	60
6	6 шкала	0	60	0
7	7 шкала	0	60	0
8	8 шкала	0	60	0
9	9 шкала	0	60	0
10	10 шкала	0	60	0
11	11 шкала	0	60	0
12	12 шкала	0	60	0
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	1 шкала	0	0	40
2	2 шкала	0	0	40
3	3 шкала	0	40	0
4	4 шкала	0	0	40
5	5 шкала	0	40	0
6	6 шкала	0	0	40
7	7 шкала	0	0	40
8	8 шкала	0	0	40
9	9 шкала	0	0	40
10	10 шкала	0	0	40
11	11 шкала	0	0	40
12	12 шкала	0	0	40
	Експериментальна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	1 шкала	0	60	0
2	2 шкала	0	60	0
3	3 шкала	0	0	60
4	4 шкала	0	60	0
5	5 шкала	0	0	60
6	6 шкала	0	60	0
7	7 шкала	0	60	0
8	8 шкала	0	60	0
9	9 шкала	0	60	0
10	10 шкала	0	60	0
11	11 шкала	0	60	0
12	12 шкала	0	60	0
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	1 шкала	0	32	8
2	2 шкала	0	32	8
3	3 шкала	0	8	32
4	4 шкала	0	32	8
5	5 шкала	0	9	32
6	6 шкала	0	32	8
7	7 шкала	0	32	8
8	8 шкала	0	32	8
9	9 шкала	0	32	8
10	10 шкала	0	32	8
11	11 шкала	0	32	8
12	12 шкала	0	32	8

Порівняльні результати дослідження матеріалів опитування респондентів експериментальної та контрольної групи за п'ятою методикою

№ п/п	Показник	Рівень прояву, %		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
	Контрольна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Альтруїстичний	60		
2	Доброзичливий	60		
3	Залежний	60		
4	Підпорядковується	60		
5	Підозрілий	60		
6	Агресивний	60		
7	Егоїстичний	60		
8	Авторитарний	60		
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Альтруїстичний	40		
2	Доброзичливий	40		
3	Залежний	40		
4	Підпорядковується	40		
5	Підозрілий	0	40	
6	Агресивний	0	40	
7	Егоїстичний	0		40
8	Авторитарний	0		40
	Експериментальна група			
I	Вікова категорія (від 18 до 24 років)			
1	Альтруїстичний	60		
2	Доброзичливий	60		
3	Залежний	60		
4	Підпорядковується	60		
5	Підозрілий	60		
6	Агресивний	60		
7	Егоїстичний	60		
8	Авторитарний	60		
II	Вікова категорія (від 25 до 35 років)			
1	Альтруїстичний	40		
2	Доброзичливий	40		
3	Залежний	40		
4	Підпорядковується	40		
5	Підозрілий	32	8	
6	Агресивний	32	8	
7	Егоїстичний	32	8	
8	Авторитарний	32	8	

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості використання отриманих рекомендацій психологічними службами підрозділів ЗСУ, приватними психологами в цілях покращення соціально-психологічної адаптації військовослужбовців ЗСУ через розвиток стилю життя.